

Marijana Tomelić Ćurlin
Split

PELIŠKA KUĆA NA ŽUPI
PRILOG POZNAVANJU LEKSIKA KUNOVSKOGA
GOVORA NA POLUOTOKU PELJEŠCU

UDK:811.163.42'282.2(497.584Kuna)

Rukopis primljen za tisak 21. 4. 2020.

Izvorni znanstveni članak

Original scientific paper

Pelješku jezičnu situaciju karakterizira isprepletenost dvaju narječja, štokavskoga i čakavskoga. Zapadni dio poluotoka pripada čakavskom, a njegov istočni dio štokavskom narječju. Kuna se smjestila u središnjem dijelu poluotoka pa se u govoru toga mjesta osjeća jako prožimanje štokavskih i čakavskih elemenata. U ovom se radu posebna pozornost posvećuje leksiku. Brojni su primjeri koji povezuju čakavske i zapadnoštokavske govore (npr. *čėšan, kùrit*). Leksik kunovskoga govora obiluje romanskim posuđenicama (npr. *beštímat, bićèrīn, režéntat*), dok je udio germanizama (npr. *fúsbal*) i leksema orijentalnoga porijekla manji (npr. *belāj*). U kunovskom su govoru zabilježeni i leksemi naslijeđeni iz praslavenskoga leksičkog inventara (*dīver, gǎće*). Posebna je pozornost posvećena leksiku vezanom za opis stare *pelíške* (kunovske) kuće: *bānjē* (kupaćila), *dėspenzē* (ostave), *kāmarē* (spavaće sobe), *tinela* (dnevne sobe) i *zōgnja* (kućinje).

Ključne riječi: *poluotok Pelješac; kunovski govor; leksik*

1. UVOD

Središnji dio poluotoka čini Župa, koja je sa svih strana okružena gorama, a čine je naselja: Borje, Dingač, Golubinjica, Gruda, Košarni Do, Kuna, Oskorušno, Osobljava, Pijavičino, Podobuće, Potomje, Prizdrina, Stiniva, Zagrada, Zakamenje, Zakotorac i Županje Selo (Vekarić, 1976: 358). Kuna, Pijavičino i Potomje čine samo srce pelješke Župe: »Naša Župa, naša Dubrava zauzimalje centralni, a ja bih rekao i najljepši dio Pelješca. Ona je srce Poluotoka. Sve do prije pedesetak godina ova Dubrava se je zvala Raat, a njeni stanovnici Rćani (...). Eto to je naš Raat, to je naša Župa, to je ova Dubrava, taj najljepši dragi kamen na Kruni Dubrovnika« (Digović, 1990: 55). Geografski promatrano, ova tri mjesta čine istokračni trokut unutar kojeg se nalazi zavjetno i hodočasničko žarište Pelješca, crkva Delorita.

Kuna se smjestila na vrlo povoljnom položaju, podno brda Rote, u prisoju. »Kuna je lijepo seoce, na sjevernoj strani poluostrva nad neretvanskim morem, na visini od 400 metara, ali se sa sela ne vidi more (...).« (Fazinić, 2013: 23). Ona je već u prapovijesti bila naseljena Ilirima koji su na tom području podigli kamene utvrde da bi kunovsko polje zaštitili od neprijatelja. Izgradnja kuća u naselju vršila se s obje strane ulice nekadašnjeg starog puta pruženog kosinom brda. Kunu krasi samostan i trobrodna crkva Gospe Loretske (1681.), »(...) najmonumentalnije barokno zdanje dubrovačkoga područja izvan samoga grada Dubrovnika« (Fazinić, 2013: 60). Kuna je bila i rodno mjesto slikara Celestina Medovića (1857. – 1920.) te je odigrala važnu ulogu u njegovoj umjetnosti.¹ Mjesto krasi i prekrasan perivoj u kojem se nalazi Celestinov spomenik, djelo istaknutoga hrvatskoga kipara Ivana Meštrovića (1883. – 1962.).

Slika 1. Perivoj Mata Celestina Medovića (iz privatne autoričine zbirke slika)

¹ Zavičaj je Medoviću pružao neiscrpno vrelo za inspiraciju: vinogradi, maslinici, pelješka obala, Pelješki i Neretvanski kanal, obronci i padine brda koja su obrubljivala Župu, sve je to našlo mjesta u Medovićevev slikarskom opusu.

Već neko vrijeme u Kuni djeluje i Kulturno-umjetničko društvo »Mato Celestin Medović«. U dosadašnjoj literaturi o podrijetlu imena Kune ima malo podataka. Naime, u knjizi don Bože Baničevića *Imena župa na otoku Korčuli* autor povezuje naziv mjesta s latinskom riječi *Colna* (od riječi *collis* 'brežuljak') (Baničević, 1989: 136). Neki smatraju da je naziv mjesta motiviran nazivom biljke, odnosno po imenu drva koje se zvalo kun (današnji klen) i koji se prije mogao naći u okolici Kune (Vodopić, 2006: 172), a drugi pak povezuju ime s nazivom malene životinje iz porodice kuna.² Još od 1898. godine u Kuni djeluje i Poljoprivredna zadruga Kuna (tada nazivana Ršćanska zajmovna blagajna), koja je isticala, a i danas ističe proizvodnju kvalitetnoga pelješkoga vina. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku Republike Hrvatske³ 2001. godine u Kuni je bilo 258 stanovnika, a 2011. njih 228.

Ovaj je rad usmjeren na istraživanje leksika kunovskoga govora.⁴

Slika 2. Kuna (iz zbirke slika Slobodana Rosića)

² O ovim dvjema postavkama nema čvrstih dokaza.

³ <http://www.dzs.hr/> (pristupljeno 3. travnja 2020.).

⁴ U knjizi *Jezične posebnosti peljeških govora – Fonologija* (2019) autorica iznosi jezičnu građu, odnosno fonološki opis deset govora na poluotoku Pelješcu među kojima se nalazi i fonološki opis kunovskoga govora.

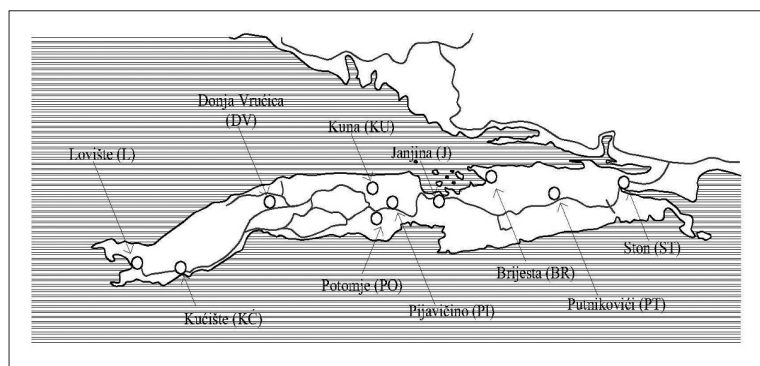
2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Sakupljanje jezične građe plod je dugogodišnjeg bilježenja i zapisivanja. Precizna i detaljno pripremljena terenska istraživanja na poluotoku provedena su 2005. i 2006. godine, kada je skupljena građa za opis jednoga dijela govora u središnjem dijelu poluotoka, u mjestima Kuni, Pijavičinu i Potomju. Naknadna istraživanja provedena su od 2013. do 2017. godine ispitivanjem novih informanata te provjerom podataka.

Kao građa za ovaj rad poslužilo je više izvora. Leksička građa kunovskoga govora prikupljena je iz rukopisne ostavštine Mihajla (Mića) Tomelića (rođ. 1944.), pravoga *Kunovjanina*. Prikupljen je cijeli niz leksema iz različitih semantičkih sfera. No, da bi se zapisana građa potvrdila, autorica je ovoga rada pripremila terenska istraživanja te je svu zapisanu građu još jednom provjerila. Za to je terensko istraživanje bio pripremljen poseban upitnik.

U ovome će se radu iznijeti leksik kunovskoga govora iz pojedinih semantičkih sfera.

Izdvaja se leksik vezan uz opis stare *peliške*⁵ (kunovske) kuće: *bànjē* (kupati), *děspenzē* (ostave), *kàmarē* (sobe), *tìnela* (dnevne sobe) i *zògnja* (kuhinje).

Karta 1. Poluotok Pelješac (kartu izradila Emanuela Tomelić)

⁵ Vidi o tome u Tomelić Ćurlin i Mihaljević (2007).

3. OSNOVNE FONOLOŠKE CRTE KUNOVSKOGA GOVORA⁶ S POSEBNIM NAGLASKOM NA AKCENTUACIJU⁷

Od samoglasničkih realizacija izdvaja se realizacija fonema /o/ koji se kada je dug, može fakultativno ostvariti kao monoftonška zatvorenija varijanta [ō]: *dōli, dvōr, gōri, kōrta...*⁸ Nekadanji poluglasovi u tzv. su jakom položaju dali /a/: *dānas, dān, kāda* dok su se u tzv. slabom položaju reducirali: *mļin, mļinac, dī*. Ishodišna je jezična skupina /vǝ/ prešla u fonem /u/, kao što je to u štokavskom narječju pa se u ovom govoru nalaze primjeri poput: *Úskrs, ũ bŕdo, uzēt*. Refleks prednjega nazala */ǝ/ najvećim dijelom ima odraz /e/ bez obzira na mjesto na kojem se nalazi: *děse, jěcan, jětra, jězik, mēso, o paměti, pět, pòčejo*. Stražnji nazal */ǝ/ i slogotvorno */ǝ/ redovito daju /u/: *pūt, mūž, sùbota; sūnce, sùza, vūk, žūt*. Kunovskom je govoru svojstven prijevoini lik s fonemom /e/ u korijenskom morfemu glagola *rēs* i njegovim oblicima, no nema izmjene u glagolu *krās*. Refleks je jata u ovom govoru (u svim pozicijama) ikavski: *bìčva, brīg, brīs, crīvo, kòlino, mīsec, nēdija*.

Od suglasničkih posebnosti navodi se fonem /h/ kao dio suglasničkoga sustava ovoga govora (kako je to inače u čakavaca): *haràbica, hárat, hmùcat, hĭjada, hòbotnica*. U malom broju primjera očituje se njegova redukcija ili zamjena nekim drugim fonemom (kako je to kod štokavaca): *kràsta, baldàkĭn*. Fonem /f/ postoji u sustavu: *fālso, fāmija, fēbra, fēreta, fēsta*. Dočetno /l/ u glagolskih pridjeva radnih muškoga roda u jednini te u imeničkim riječima ima realizacije: *dòšō, fèrmō, imō, kàlō, krèpō* te *bĭjo, dōvejo, mĭslĭjo, nagĭdĭjo; burō, ferō, pucō...*, dakle s vokalizacijom u /o/ te sažimanjem (ili umetanjem fonema /j/). U navedenom se sustavu realiziraju afrikate /č/ i /ć/, a zvučni je parnjak bezzvučnoga /ć/ fonem /ʒ/. Kunovski govor ne poznaje zvučnu palatalnu afrikatu /ʒ/ pa se na njezinu mjestu nalazi fonem /ž/ ili /ʒ/: *svidožba, Kirĭžĭja/Kirižĭja*. U govoru su potvrđene i tri suglasničke mijene koje se nazivaju adrijatizmima. Prva je od njih dosljedan prijelaz fonema /m/ u /n/ u nastavcima i nekim nepromje-

⁶ Vidi o tome u Tomelić Ćurlin (2019b).

⁷ Vidi o tome u Tomelić Ćurlin i Ćurković (2012).

⁸ Ovakav se ostvaraj u radu neće označavati.

njivim riječima: *bràton, dòbrīn, kīn, kòpān, mìrujēn, sēdan, òsan...*; druga je delabijalizacija fonema /l/ u fonem /j/: *jubòmora, jūdi, kàduja, kàšjat, nèvoja...*; treća je slabljenje šumnika: *bez kùška, màška, prilišno*. U govoru se ostvaruju i općejezične mijene tipa *čela, dī, dīgo, kò, šenica, tīca*. Kunovski je govor jedan šćakavsko-štakavski govor s ostvarajima: *bàština, bŕšćan, gòžže, gròžže*.

Naglasni je sustav kunovskoga govora pod jakim novoštokavskim utjecajem. Inventar naglasnih jedinica čine: kratki silazni naglasak (à), dugi silazni naglasak (â), kratki uzlazni naglasak (à), dugi uzlazni naglasak (á), nenaglašena duljina (ā) u zanaglasnom položaju te nenaglašena kračina (a). Mjesto naglasaka je slobodno, ali u dočetnom slogu može biti samo dugi uzlazni naglasak, najčešće onaj nastao od neoakuta:

- kratki silazni naglasak (à) nalazi se: u jednosložnim riječima: *grèb, còk, klèh, krùh, mārč, špāg*; u početnom položaju dvosložnih riječi: *báčva, bàtit, bròka, gâce, hvòja, kùfer, kùrit, màška, strùga*; u početnom slogu višesložnih riječi: *bàština, bēštija, kīkara, kòtula, lāmica, vīhorica, vīrovat...*
- dugi silazni naglasak (â) može stajati: u jednosložnim riječima: *brāv, mīh, rēs(t), rīt, strâh*; u početnom slogu dvosložnih riječi: *būža, fòrca, kârta, kòrta, pàrtit, škīna, tīsak, živo*; u početnom slogu višesložnih riječi: *Dīngače, Jānjina, Prízdrina*; u središnjem slogu višesložnih riječi: *odāvna, unūtra*; u krajnjem slogu dvosložnih riječi: *belāj, donīt, imbrīk, iznīt, unīt*; u dočetnom slogu višesložnih riječi: *kalamīt, skarambēž, tŕtajūn...*
- kratki uzlazni naglasak (à) nalazi se: u početnom slogu dvosložnih riječi: *Kūna, pèrun, tòvar*; u početnom slogu višesložnih riječi: *dànaske, fāmija, fūnistrā, gràdele, jèmatva, mišina, Pèlisac, Pijavičino, zàpivat*; u središnjem slogu višesložnih riječi: *kanāvaca, karàtilo, pripòvidit...*
- dugi uzlazni naglasak (á) nalazi se: u početnom slogu dvosložnih riječi: *čóvik, díca, fèrmat, gúštat, srída, úvit, vríme, závit*; u početnom slogu višesložnih riječi: *námirno*; u središnjem slogu višesložnih riječi: *čejáde, dibjáluk, kastrígat, pokíšat, pasávat, prikjšit, rebámbit, senjávāt, trepjija...*

- zanaglasna duljina (i starija i ona nastala nakon pomaka siline s dugih naglasaka) čuva se u dočetnom i središnjem slogu: *čëjād, Delòrīta, gùlōzan, koràžōz, kùpīrta, Pëćīšte, Pòtōmje, setēmāna, trāvērsa*. Višesložne riječi mogu imati i dvije zanaglasne duljine: *u frātārā*.

4. LEKSIČKE OSOBITOSTI KUNOVSKOGA GOVORA

»Za razvoj su hrvatskoga jezika važni jezični dodiri i utjecaji nekoliko kulturnih krugova, ponajprije mediteranskoga, srednjoeuropskoga i zapadnoeuropskoga, ali i balkanskoga te slavenskoga te balkanskoga kruga ćirili-metodske pismenosti« (Tafra, 2018: 465).

U leksiku kunovskoga govora nalazi se cijeli niz leksema naslijeđen iz praslavenskoga leksičkog inventara, zatim brojni leksemi koji su pod romanskim jezičnim utjecajem, a može se naći i pokoji germanizam te leksem orijentalnoga porijekla.

Što se tiče leksema naslijeđenih iz praslavenskoga leksičkoga inventara, u kunovskom su govoru zabilježeni leksemi: *bāčva, brāt, dīver, gāce, gōs* ‘gost’, *jēž, kūs* ‘komad’, *nèvista, pòsteja* ‘krevet’, *s(v)ëkar, tòvar* ‘magarac’, *zāva...*

Germanizmi su rjeđi, ali ipak su prisutni. U kunovskom se govoru koriste glagoli *škòdit* ‘šetiti’, *špárat* ‘štedjeti’, *trëfit* ‘slučajno nekoga sresti’. Ovamo treba pribrojiti i imenice *fūsbal* ‘nogomet’ i *štīmung* ‘atmosfera, ugođaj’...

Iz turskoga su zabilježeni leksemi *belāj* ‘neprilika’, *búbrig, čékić, dùcān* ‘trgovina’, *limun, pámul...*, iz latinskoga leksem *mīr* ‘zid’, a iz grčkoga *kòmoštra* u značenju ‘lanca koji visi nad ognjištem’...

Ipak, kao što je već navedeno, najviše je leksema koji su romanskoga jezičnoga porijekla: *bagùlīna* ‘štap za šetnju’, *bálat* ‘plesati’, *bānda* ‘strana’, *bātīt* ‘udarati, tući, inatiti se’, *bëštija* ‘životinja, nametnik, zvijer’, *beštīmat* ‘psovati’, *bičèrīn* ‘čašica’, *blúza* ‘ženska košulja’, *bòtūn* ‘dugme’, *bròka* ‘stakleni vrč’, *būža* ‘rupa’, *còk* ‘panj na ognjištu’, *cūkar* ‘šećer’, *cukàrjela* ‘posuda za šećer’, *drīto* ‘ravno’, *dòta* ‘miraz’, *dūndo* ‘ujak, stric, stariji gospodin’, *dúrat* ‘trajati’, *fāmija* ‘obitelj’, *fjòk* ‘ukrainska vrpca’, *fūnistra* ‘prozor’, *gulozàrija* ‘slastica’, *gràdele* ‘roštilj’, *gūrla* ‘oluk’, *gúštat* ‘uživati’, *hròštula* ‘vrsta kolača popržena na ulju’, *libérat* ‘osloboditi’, *kāmara* ‘spavaća soba’, *kanāvaca* ‘krpa’, *kàntūn* ‘kut kuće’,

kikara ‘šalica’, *krèdēnca* ‘ormar za posuđe’, *kùpa* ‘crijep’, *lincūn* ‘plahta’, *mànistra* ‘tjestenina’, *mùšula* ‘morska školjka’, *ormarūn* ‘ormar’, *pàdela* ‘plitka okrugla posuda’, *pārtit* ‘poći’, *pasávat* ‘prolaziti’, *pásat* ‘proći’, *pàsta* ‘tjestenina’, *pjät* ‘tanjur’, *pōma* ‘rajčica’, *pràska* ‘breskva’, *próšek* ‘slatko vino’, *rebandúnat* ‘prestati’, *regalávat* ‘poklanjati, darivati’, *režéntat* ‘inspirati’, *setēmāna* ‘tjedan’, *skàncija* ‘polica’, *skapúlat* ‘spasiti’, *skopijat* ‘razbjesniti se, poludjeti’, *skùla* ‘škola’, *spiza* ‘kupovina’, *škätula* ‘kutija’, *špīna* ‘slavina’, *tāvaja* ‘kuhinjska krpa’, *trepīja* ‘tronožac’, *vēra* ‘vjenčani prsten’, *vèrdūra* ‘povrće...

U kunovskom se govoru javljaju i leksemi koji povezuju čakavske i zapadnoštokavske govore. Navest će se pojedini: *čēšan* ‘bijeli luk’, *kùrit* ‘ići’, *tòvar* ‘magarac’...

Leksik određenoga mjesnoga govora odražava »život onoga koji se njime služi« (Kolenić 2019: 262). Slijedi popis leksema vezan za opis stare *peliške* (kunovske) kuće.

4.1. LEKSIK *BANJE* (*BĀNJA Ž* – KUPATILO)

bačijo/bačio m – lavor; *fregadūr* m – četka za ribanje; *màjolika* ž – pločica; *màkinja* ž – stroj za pranje rublja; *màštela* ž – visoka okrugla posuda za pranje rublja; *saplūn* m – sapun; *šfīca* ž – daska za pranja rublja; *šugamân* m – ručnik; *vōnj* m – parfem; *záhod* m – WC školjka; *zȳcalo* n – ogledalo.

4.2. LEKSIK *DESPENZE* (*KAMARINA*) (*DÈSPĒNZA Ž*, *KAMARĪN* M – OSTAVA)

bālānča ž – vaga; *balančīn* m – velika vaga; *batipân* m – štap kojim se udarala roba ako bi je se željelo istresti, isprašivač; *būšta* ž – limenka; *čēsa* ž – torba; *čmùlica* ž – čajnik; *flàkić* m (*stùpica* ž) – mišolovka; *gānac* m (*gančīn* m) – željezna kuka na kojoj je visjelo meso; *kūbo* m – veća drvena posuda; *kačújo/kačúo* m – velika teća; *kāblić* m – drvena posuda s obručima; *kāmenica* ž (*pīlo* n) – kamena kvadratna posuda za ulje; *kantâr* m – ručna vaga za veće težine; *kašūn* m – veliki drveni sanduk u kojemu se

drži brašno, kukuruz, cjepanice; *kijac* m – ručna vaga s oprugom za vaganje težina; *kõfica* ž – manja pletena košara od pletera; *kõtluša* ž – posuda za kuhanje varenika; *kõšnja* m – pletena košara od pruća u kojoj se nosila riba; *maškadûr* m – mrežasti ormarić u kojem su se držale namirnice (sir, riba, meso) te se tako hrana čuvala od kukaca; *montâr* m – okrugla kamenica za ulje; *mùjača* ž – drvena bačva za soljenje srdela; *nâcve* ž mn. – drveno korito koje je služilo za pravljenje kruha; okrugla kamena posuda za ulje; *přtvica* ž – okrugla pletena košara od slame; *rešeto* n – pomagalo od slame koje je služilo za prosijavanje zrna pšenice i ječma; *sâket* m (*soklîn* m) – vrećica za držanje štipaljki; *skâncija* ž – polica u ormaru, zidu ili ostavi; *špîrica* ž – lijevak; *štîpalica* ž – štipaljka; *tâk* m – drveni panj na kojemu se siječe meso; *tûcanj* m – posuda s batićem u kojoj su se usitnjavale mirodije; *vâzić* m – posuda u kojoj se ulje donosilo na stol.

4.3. LEKSIK *KAMARE* (*KĀMARA* Ž – SPAVAĆA SOBA)⁹

bačij/baćio m – lavor; *bavújo/bavúo* m – drveni sanduk; *bokâr* m – vrč s vodom koji je stajao na toaletnom stoliću; *bokarić* m (*orinô* m) – noćna posuda; *bonagrâcija* ž – zastornica; *burô* m – komoda s četiri ladice; *kandilîr* m – svijećnjak; *dêka* ž – pokrivač; *drâpêrija* ž – kratka zavjesa; *kòceta* ž (*spêceta* ž) strana od kreveta; *kõfa* ž – velika pletena košara u kojoj se držala roba; *kòltrîna* ž – zavjesa; *komodîn* m (*komončîn* m) – noćni ormarić; *kypatûr* m – jorgan; *kùšîn* m – jastuk; *kùvërta* ž – pokrivač za krevet; *kvâdar* m – slika; *lavamân* m – toaletni ormarić; *lincûn* m – plahta; *miljêv* m – pleteni stolnjak koji se stavlja iznad posebnog stolnjaka; *nâvlaka* ž – jastučnica; *ormarûn* m – ormar; *pišârôla* ž – emajlirana kanta koja je služila kao noćna posuda; *pòsteja* ž – krevet; *râša* ž – vunena plahta; *skandâlet* m – bakrena posuda s drvenom ručicom u kojoj se nosila žeravica; *skrînja/škrînja* ž – škrinja; *strâmac* m – madrac; *stêrika* ž – voštana svijeća; *škâfê* m – ladica; *šûsta* ž – ležaj na opruge; *tapîć* m – tapet (stolnjak); *tavulîn* m – stolić; *vâlîza* ž – kufer; *vîšalica* ž – vješalica; *zřcalo* s – ogledalo; *zîbka* ž – zipka.

⁹ Vidi o tome u Tomelić Ćurlin (2017).

4.4. LEKSIK *STRANJICA* (*STRĀNJIC* M – ZASEBNA KUĆICA U KOJOJ SE DRŽAO ALAT)

ašûn m – sjekira za obradu drva; *cîp* m – štap za mlaćenje žita; *čivire* ž mn. – drvena naprava za nošenje masivnog tereta; *dikela* ž – alatka koja je služila za prevrtanje zemlje; *grăbje* ž mn. – grablje; *gvoźđa* m mn. – željezna zamka za veće životinje; *gvoźđica* ž – željezna zamka za ptice; *kòsôr* m (*kosòrača* ž) – alatka za rasijecanje šume; *korâc* m – čekić; *křtô* m – pletena košara od pruća; *lukîc* m – alatka kojom se sjekla šuma i brao grm; *lukîčić* m – mala alatka veličine noža; *măca* ž – veliki bat; *màic* m – mali bat; *obítelica* f – alatka, pijuk; *pòrkāta* ž – štap kojim se podržavala jedna strana tereta na mazgi; *răšpa* ž – turpija; *rônka* ž – ravna grana, motka kojom se privlačila grana puna plodova; *sikira* ž – sjekira; *sindîr* m – željezni lanac; *šégac* m – mala pila za drva; *šegûn* m – velika pila za drva; *škîpac* m – željezna posuda u kojoj se nosila zemlja; *tocîjo/tocío* m – naprava s kojom su se oštrili noževi; *trăgje* ž mn. – drvena naprava za nošenje rasutog tereta.

4.5. LEKSIK *TINELA* (*TĪNEO* M – DNEVNA SOBA)

bonagràcija ž – zastornica; *kanápa* ž – dvosjed od pruća; *kòltrîna* ž – zavjesa; *krêdēnca* ž – ormar za posuđe; *kvâdar* m – slika; *lánpa* ž – svijeća; *măkinja* ž – šivaći stroj; *miljêv* m – pleteni stolnjak koji se stavlja iznad posebnog stolnjaka; *đtoman* m – ležaj bez naslona; *sófa* ž – ležaj s naslonom; *tapić* m – stolnjak (tapet); *tavulîn* m – stolić; *tîpeza* ž – stol; *škřitôrija* ž – pisaći stol.

4.6. LEKSIK *ZOGNJA*¹⁰ (*STAROGA ZOGNJA, KOMINA*) (*ZŌGANJ* M, *KOMĪN* M – KUHINJA)

ârgat m – polica u zidu gdje se držalo posuđe; *bănak* m – drvena klupa s naslonom i sandukom u koji se stavlja hrana; *bòkara* ž – vrč za vodu; *bòtija*

¹⁰ Vidi o tome u Tomelić Ćurlin (2011).

ž – staklenka; *cukàrjela* ž – posuda za šećer; *grahatâr* m – ribež; *gvàntîra* ž – poslužavnik; *imbrîk* m – posuda za kuhanje kave; *kăčica* ž – zaimača; *kanâvaca* ž – kuhinjska krpa; *kîkara* ž – šalica za kavu; *kûpica* ž – čašica za rakiju i prošek; *kûtlica* ž – okrugli lončić s dogom ručicom kojim se grabila voda; *lazanjâr* m (*tŷlica* ž) – drveni valjak za razvlačenje tijesta; *lopàrica* ž – mala lopata s kojom se pepeo dizao s *popreta*; *mâpa* ž – svod iznad popreta; *óžeg* m – željezna motka za razgrtanje vatre na ognjištu; *pàdela* ž (*ròstijêra* ž) – lim za pečenje; *pasâbrod* m – cjediljka; *perûn* m – viljuška; *pjât* m – tanjur; *pilastar* m – kamena ploča poviše šumarice; *pîlo* s – korito od kamena; *pópret* m – ognjište; *pôsâda* ž – pribor za jelo; *pôt* m – lonac s jednim uhom; *pròsuja* ž – tava; *púhalica* ž – cijev koja je služila za raspirivanje vatre; *stólac* m – stolica; *stóčić* m – mala stolica; *sùptra* ž – jušnik; *šâtura* ž – peka; *škáfet* m – ladica; *škûdela* ž – zdjela; *špâher* m – štednjak; *štòkŷla* ž – stolica bez naslona; *šûmarica* ž – prostor u *zognju* u kojem se držalo drvo; *tàvaja* ž – stolnjak; *tavajôl* m – ubrus; *tòbilica* ž – mala sjedalica bez naslona; *trepîja* m mn. – tronožac; *tŷpeza* ž – stol; *višalica* ž – vješalica; *žmú(j)o* m – čaša.

5. ZAKLJUČAK

Kao što se iz građe može vidjeti, poluotok je Pelješac vrlo zahvalno područje istraživanja. U ovome je radu pozornost usmjerena na leksičko istraživanje jednoga pelješkoga govora smještenoga u središnjem dijelu poluotoka. Leksička strana ovoga govora pruža pravo bogatstvo podataka. U leksiku se toga govora odražavaju različiti leksički slojevi. Zabilježen je niz praslavenskih leksema, manji broj germanizama, orijentalizama... te veliki broj romanizama.

Rad daje poseban prinos osvjetljavanju jednoga dijela hrvatske jezične baštine te kao takav obogaćuje našu spoznaju.

LITERATURA

- Anić, V. (2000). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Zagreb: Novi liber.
- Digović, P. (1990). *Dubrava Dubrovnika*. Dubrovnik: vlastita naklada.
- Baničević, B. (1989). *Imena župa na otoku Korčuli*. Janjina: Župni ured.
- Fazinić, N. (2013). *Pelješac – Putopis I*. Korčula: Topgrafika Velika Gorica.
- Finka, B. (1997). »Prigodna razmišljanja o međudijalekatskim dodirima i prožimanjima«. *Hrvatski dijalektološki zbornik*, 10, 129–133.
- Galić, J., Lisac, J. (2015). Govor otoka Vira i njegov leksik, *Čakavska rič*, 18, 5–30.
- Galović, F. (2019). O leksiku svetojurskoga govora. U M. Glavičić (ur.). *Senjski zbornik: prilozi za geografiju, etnologiju, gospodarstvo, povijest i kulturu* (str. 325–336), 46, 1, Senj: Gradski muzej SENj i Senjsko muzejsko društvo.
- Kolenić, Lj. (2019). Leksik u slavonskom dijalektu – značenjska polja, U M. Šeremešić i Čutura, V. (ur.). *O Šokcima je rič. Zbornik radova s međunarodnoga okrugloga stola 2016. – 2018* (str. 235–266). Sombor: Udruženje građana »Urbani Šokci« Sombor.
- Lisac, J. (2010). Leksik otoka Ista. *Čakavska rič*, 38, 1–2, 123–134.
- Lisac, J. (2003). *Hrvatska dijalektologija 1. Hrvatski dijalekti i govori štokavskog narječja i hrvatski govori torlačkog narječja*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Matković, N. (1995). *Romanizmi u središnjem dijelu poluotoka Pelješca*. Magistarski rad. Dubrovnik.
- Rusković, T. (2001). *Rječnik rčanskog jezika, riječi i izraza u govoru na dalmatinskom području, a posebno na Pelješcu. Sjećanja i priče iz Pijavičine i Pelješke župe*. Zagreb: Velebit – Velgraf.
- Skok, P. (1971 – 1974). *Etimologijski rječnik hrvatskog ili srpskog jezika*, I – IV, Zagreb: JAZU.
- Tafra, B. (2018). Leksičko-semantički odnosi u hrvatskom jeziku iz dijakronijske perspektive. U Černyševa, M. I. (ur.). *Leksikologija i leksikografija slavjanskih jazykov* (str. 465–487). Moskva: LEKSRUS.
- Tomelić Ćurlin, M. (2011). Etimološka i leksikološka analiza romanizama iz semantičkoga polja *zognja* u pijavskom govoru. *Anali Dubrovnik*, 49, 313–330.

Tomelić Ćurlin, M., Mihaljević, N. (2007). Romanski jezični utjecaj u terminologiji kuće u Župi na poluotoku Pelješcu. *Čakavska rič*, 35, 2, 379–396.

Tomelić Ćurlin, M. (2017). Romanizmi iz semantičkoga polja *kamare* u Župi na poluotoku Pelješcu. U I. Paštar (ur.). *Domaća rič 13* (str. 115–127). Zadar – Pag: Ogranak Matice hrvatske u Zadru.

Tomelić Ćurlin, M., Ćurković, D. (2012). Priče iz folklorne tradicije poluotoka Pelješca. *Poznańskie studia Slawistyczne*, 3, 275–288.

Tomelić Ćurlin, M. (2019). *Jezične posebnosti peljeških govora – Fonologija*. Split: Filozofski fakultet u Splitu.

Violić, N. (2006). *Kunovske stare riči*. Kuna: vlastita naklada.

Vekarić, S. (1976). Pomorci pelješke Župe i janjinskog područja u plovidbi izvan Jadrana u drugoj polovici 18. stoljeća. U S. Vekarić (ur.). *Pelješki zbornik*, 1 (str. 357–424). Dubrovnik: Poljoprivredna zadruga i vinarija 'Dingač' – Potomje i Samoupravne interesne zajednice za kulturu općina Dubrovnik i Korčula.

PELIŠAC HOUSE IN ŽUPA – CONTRIBUTION TO THE
KNOWLEDGE OF THE KUNA DIALECT OF THE PELJEŠAC
PENINSULA

Summary

The Pelješac language situation is characterized by the intertwining of two dialects, Shtokavian and Chakavian. The inhabitants of the western part of the peninsula use the Chakavian dialect, and the ones of its eastern part the Shtokavian dialect. Kuna is located in the central part of the peninsula, so the speech of that town is strongly permeated by Shtokavian and elements. In this paper, special attention is paid to vocabulary. There are numerous examples that connect Chakavian and West Stokavian dialects (e.g. *čěšan, kùrit*). The vocabulary of the Kuna speech abounds in Romance loanwords (e.g. *beštímat, bicèrīn, režéntat*) while the share of Germanisms (e.g. *fūsbal*) and lexemes of Oriental origin is smaller (e.g. Chakavian *belâj*). In the speech of Kuna, lexemes inherited from the Proto-Slavic lexical inventory (e.g. *diver, gäće*) are also recorded. Special attention is paid to the vocabulary related to the description of the old «Pelišac»/Pelješac house from Kuna: *bänja* (bathroom), *děspenza* (pantry), *kämara* (bedroom), *tìnel* (living room) and *zògnja* (kitchen).

Key words: *Pelješac peninsula; Kuna speech; vocabulary*

LA *PELIŠKA* CASA – CONTRIBUTO ALLA CONOSCENZA
DEL LESSICO DELLA PARLATA DI KUNA SULLA PENISOLA DI
PELJEŠAC

Sommario

La situazione linguistica di Pelješac è caratterizzata dall'intreccio di due dialetti, lo stocavo e il ciacavo. La parte occidentale della penisola parla in ciacavo, mentre la sua parte orientale lo stocavo. La parrocchia di Kuna sorge nella parte centrale dell'isola e nella sua parlata si sente una forte commistione degli elementi stocavi e ciacavi. In questo lavoro si dedica particolare attenzione al lessico. Sono numerosi gli esempi che collegano le parlate ciacave e stocavo occidentali (per es. *čěšan*, *kürit*). Il lessico della parlata di Kuna abbonda di prestiti romanzi (per es. *beštímat*, *bičèrīn*, *režéntat*), mentre è minore la presenza di germanismi (per es. *fùsbal*) e di lessemi di origine orientale (per es. *belâj*). Nella parlata di Kuna si registrano anche lessemi tramandati dall'inventario lessicale protoslavo (*dīver*, *gāće*). Si è dedicata particolare attenzione al lessico relativo alla descrizione della casa d'un tempo su Pelješac (*peliška kuća*) a Kuna: *bānjē* (bagno), *děspenzē* (dispensa), *kāmarē* (camera da letto), *tīnela* (tinello) e *zōgnja* (cucina).

Parole chiave: *penisola di Pelješac; parlata di Kuna; lessico*

Podatci o autorici:

Izv. prof. dr. sc. Marijana Tomelić Ćurlin zaposlena je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu na Odsjeku za hrvatski jezik i književnost. Predstojnica je katedre za jezik. Područja su njezina znanstvenoga interesa povijest hrvatskoga jezika i dijalektologija. E-mail: mtomelic@ffst.hr.